

ANTIKITERA RAZVOJ INTERDISCIPLINARNIH TERAPIJSKIH PRISTUPA POREMEĆAJIMA KOMUNIKACIJE

Hrvatska logopedija među najrazvijenijima u Europi

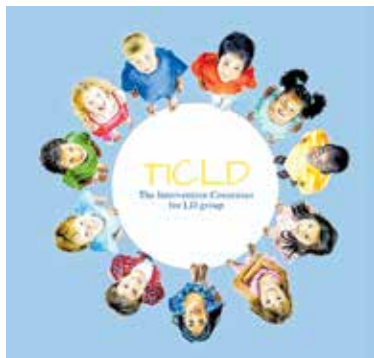
doc. dr. sc. Maja KELIĆ, studij Logopedije Sveučilišta u Rijeci

Logopedija je izrazito interdisciplinarna znanost pa njezinom intenzivnom razvoju doprinose vrlo različita područja, često na prvi pogled nepovezana sa samim područjem logopedije. Doista, kako su govor, jezik i komunikacija općenito, sposobnosti imanentne ljudima u tolikoj mjeri da nas određuju i kao vrstu i kao osobe, poteškoće, oštećenja i poremećaji u ovim sposobnostima zanimljivi su različitim znanostima, od neuroznanosti do tehničkih znanosti.

U posljednjih nekoliko godina svjedočimo vrlo ubrzanom razvoju događanja u području asistivnih tehnologija koji omogućuju kompenzaciju određenih teškoća, bilo da se radi o komunikacijskim pločama koje mogu koristiti neverbalna djeca s poremećajima iz autističnog spektra, bilo da se radi o različitim aplikacijama koje tekst pretvaraju u govor ili ga mijenjaju tako da se omogući lakše i brže čitanje osobama s disleksijom. Umjetna inteligencija i strojno učenje našli su svoje mjesto i u logopediji, primjerice za rani probir osoba s poremećajem glasa. Istovremeno i svijest o poremećajima u području glasovno-govorno-jezične komunikacije i gutanja nikada nije bila veća. Osobe s različitim teškoćama komunikacije česta su tema filmova i serija - vjerojatno nikoga nije zaobišao barem jedan od popularnih protagonista s poremećajem iz autističnog spektra.

Učinkovitost terapijskih postupaka

Logopedija se na neki način našla u procijepu između neprepoznavanja i nebrige za osobe s poremećajima glasovno-govorno-jezične komunikacije, do pretjeranog i neopravdanog »prepoznavanja« teškoća i kod osoba uredne komunikacije te izrazito velikog broja dijagnosticiranih poremećaja; od nedostatka ikakvih pomagala i izostanka bilo kakve podrške i terapijskih

Antikitera

Starogrčko minijaturno analogno astronomsko računalo – i naša redovita kolumna s prikazom i komentarom najnovijih i najaktualnijih tehnoloških i inovacijskih događanja u svijetu iz pera uglednih znanstvenika.

Studij Logopedije Sveučilišta u Rijeci partner je na međunarodnom projektu vrijednosti od preko dva milijuna eura. Nositelj projekta je University College Cork u Irskoj, a na projektu radi tim od 13 istraživača iz sedam zemalja. Cilj projekta je osigurati maksimalnu korist intervencija u području dječjeg jezika i komunikacije

Upotreba sustava Smarting

postupaka, do »samoposluživanja« u kojem se do pomoći dolazi jednim klikom. Osnovna zadaća logopeda kao stručnjaka i osnovna djelatnost logopedije kao znanstvene i stručne discipline nije prepoznati i dijagnosticirati poremećaj, nego ponuditi znanstveno utemeljenu, učinkovitu i djelotvornu terapiju. Odgovorno društvo i struka nastoje osigurati da korisnici ne izdvajaju sredstva (bilo putem osiguranja ili ne) za terapije koje se često nazivaju »okusom mjeseca«. Dakle, u jeku tehnološkog razvoja posljednjih nekoliko godina logopedska znanost i struka prepoznala je kao najvažniji cilj mjeriti učinkovitost terapijskih postupaka u svjetlu prakse utemeljene na dokazima, što i veliki broj uspješnih međunarodnih projekata stavlja kao svoj primarni cilj.

U društvu anglosaksonskih zemalja

Upravo s tim ciljem je studij Logopedije Sveučilišta u Rijeci partner na međunarodnom projektu vrijednosti od preko 2 milijuna eura (<https://www.ucc.ie/en/ticld/>). Nositelj projekta je University College Cork u Irskoj, a na projektu radi tim od 13 istraživača iz 7 zemalja. U skladu s gore opisanim izazovima, cilj projekta je osigurati maksimalnu korist intervencija u području dječjeg jezika i komunikacije. Doista, 10 posto djece ima trajne jezične poteškoće koje utječu na njihovo obrazovanje i akademska postignuća, društvene odnose i dobrobit. Iako istraživanja pokazuju da su mnogi terapijski pristupi učinkoviti, postoje značajne prepreke u njihovom korištenju na način koji osigurava najveću korist, a to su prvenstveno nekonzistentni i neprecizni opisi

intervencija, nepotpuni detalji o korisnicima intervencije i značajna varijabilnost u mjerama ishoda

Logopedija se na neki način našla u procijepu između neprepoznavanja i nebrige za osobe s poremećajima glasovno-govorno-jezične komunikacije, do pretjeranog i neopravdanog »prepoznavanja« teškoća i kod osoba uredne komunikacije te izrazito velikog broja dijagnosticiranih poremećaja; od nedostatka ikakvih pomagala i izostanka bilo kakve podrške i terapijskih postupaka, do »samoposluživanja« u kojem se do pomoći dolazi jednim klikom

intervencije. Ove nedosljednosti dovede do teškoća u usporedbi studija učinkovitosti koje su preduvjet razumijevanju upotrebe intervencija u različitim zemljama, društvenim kontekstima i za različite korisnike. Navedeni projekt osigurava međunarodnu perspektivu u razvijanju prioriteta i konsenzusa za rješavanje ovih ključnih prepreka u sedam zemalja, gdje se Hrvatska našla u probranom društvu anglosaksonskih zemalja kao predvodnica promjena i donošenja standarda (Irsko, Ujedinjeno Kraljevstvo, Sjedinjene Američke Države, Australija) i dvije razvijene zemlje Europske unije (Finska, Austrija). Potvrda je to da su neki od modela koje u Hrvatskoj koristimo itekako prepoznati te da je hrvatska logopedija među najrazvijenijima u Europi. Krajnji je cilj projekta izrada međunarodno dogovorenih zajedničkih standarda izvještavanja o jezičnim intervencijama. Na taj će se način povećati učinkovitost intervencija i postupak povezivanja istraživanja i prakse te povećati jednakost u pristupu intervencijama imajući na umu perspektivu svih dionika intervencije: djeteta, obitelji i pružatelja usluga.

Uspostava preventivnih programa

Preokret u razmišljanju o intervenciji svakako je povezan i s promjenama u razumijevanju samih poremećaja glasovno-govorno-jezične komunikacije. U prošlosti su poremećaji isključivo opisivani modelom raskoraka koji je opisivao koji su isključujući kriteriji za postavljanje dijagnoze nekog poremećaja, npr. uredne kognitivne sposobnosti preduvjet su postavljanju dijagnoze poremećaja čitanja i pisanja ili razvojnog jezičnog poremećaja, a

jezična podrška starijim osobama dostupna je samo ako su narušene jezične sposobnosti rezultat vidljivoga strukturalnog oštećenja (npr. izazvane moždanim udarom). Danas se okrećemo novijim modelima koji nastoje sposobnosti i vještine promatrati kao kontinuum te intervenirati u skladu s potrebama pojedinaca, prije pojave dodatnih negativnih posljedica, neovisno o dijagnostičkoj kategoriji. Ovo podrazumijeva uspostavljanje preventivnih programa, a u znanosti drugačiji pristup promatranju uzroka i simptoma odstupanja; na primjer, uspostavljanje programa za djecu koja su rizična za nastanak neurorazvojnih poremećaja, promatranje jezičnih promjena kod urednog starenja u sve starijoj europskoj populaciji ili prevencija poremećaja glasa kod vokalnih profesionalaca kao što su učitelji, a što je cilj jednog od projekata riječke logopedije.

Svrha je primjene ovakvog okvira u znanosti analiziranje mehanizama nastanka poremećaja, uzimajući u obzir različite domene (genetski faktori, moždane strukture i obrada, kognitivno funkcioniranje i procijenjena ponašanja), njihove promjene tijekom razvoja i suodnos s varijabilnim okolinskim čimbenicima. Pri tome se naglašava ekološka valjanost u istraživanju, odnosno promatranje automatiziranih jezičnih, govornih i kognitivnih procesa i suptilnih razlika na neuralnoj razini koje dovode do teškoća u stvarnom okruženju, a ne u laboratorijskim uvjetima. Za ovakva je istraživanja potrebna najsvremenija oprema, kao što je mobilni EEG sustav Smarting nedavno nabavljen na studiju logopedije Sveučilišta u Rijeci, koji je trenutno jedini takav u Hrvatskoj.